

Türkiye’de 2014 Yılı Cumhurbaşkanlığı Seçim Sürecinde Twitter Kullanımının Müzakereci Demokrasi ve Agonistik Demokrasi Yaklaşımları Çerçevesinde İncelenmesi¹

Kamil DEMİRHAN, Yrd. Doç. Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi, İ.İ.B.F., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, demirhankamil@gmail.com

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Twitter’da gerçekleştirilen iletişimi müzakereci demokrasi ve agonistik demokrasi yaklaşımları çerçevesinde Türkiye’de 2014 yılı cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde Twitter kullanımı örneği üzerinden incelemektir. Agonistik demokrasi ve müzakereci demokrasi yaklaşımları sosyal medyada gerçekleştirilen siyasal iletişim sürecini açıklamak bakımından liberal demokrasi yaklaşımına alternatif katılımcı kuramsal çerçeveler sunmaktadır. Bu yaklaşımlar, bir sosyal medya platformu olan Twitter’daki iletişimin eşitlik, özgürlük, rasyonellik, çoğulculuk, iletişimsel güç, etkileşim, eleştirelilik ve mücadele gibi kavramlar çerçevesinde değerlendirilmesine imkân sağlamaktadır. Bu çalışmada, Twitter’da siyasal iletişim, agonistik demokrasi ve müzakereci demokrasi yaklaşımları kullanılarak, 10 Ağustos 2014 tarihinde Türkiye’de halkın ilk defa oy kullandığı Cumhurbaşkanı seçimi sürecinde Twitter’da gerçekleştirilen paylaşımlar üzerinden incelenmiştir. Çalışmanın yöntemi içerik çözümlemesine dayanmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre, Twitter’ın katılım ve iletişim konusunda belirli bir potansiyele sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ancak eşitlik, özgürlük, rasyonellik, çoğulculuk, iletişimsel güç, etkileşim, eleştirelilik ve mücadele olanakları bakımından önemli sınırlılıkları bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Twitter, Siyasal İletişim, Müzakereci Demokrasi, Agonistik Demokrasi, İçerik Çözümlemesi

The Analysis of Twitter Use in the Process of 2014 Presidential Election in Turkey in Terms of Deliberative Democracy and Agonistic Democracy Approaches

ABSTRACT

This study aims at analyzing communication on Twitter using the deliberative democracy and agonistic democracy approaches in terms of the case of Twitter use in the process of 2014 presidential election in Turkey. The approaches of deliberative democracy and agonistic democracy provide participative frameworks alternative to liberal democracy approach to explain political communication on social media. These approaches provide opportunity to evaluate the communication on Twitter, as a social media platform, in terms of the concepts of equality, freedom, rationality, pluralism, communicative power, interactivity, criticism, and struggle. In this study, political communication on Twitter is

¹ Bu araştırma yazarın Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 2015 yılında tamamladığı “Sosyal Medya ve Siyaset İlişkisinin Müzakereci ve Agonistik Demokrasi Yaklaşımları Çerçevesinde Analizi: Türkiye’de 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi Sürecinde Twitter Kullanımı” başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

studied using the approaches of agonistic democracy and deliberative democracy, and messages shared on Twitter during the presidential election on August, 10, 2014 which is the first election consists of citizens' votes in Turkey. The method of this study consists of content analysis. According to the results of this study, Twitter has a potential to develop participation and communication. However, it has important limits about equality, freedom, rationality, pluralism, communicative power, interactivity, criticism, and struggle.

Key Words: Twitter, Political Communication, Deliberative Democracy, Agonistic Democracy, Content Analysis

Giriş

Müzakereci demokrasi ve agonistik demokrasi yaklaşımları sosyal medyada gerçekleştirilen iletişim sürecini siyasal açıdan açıklamaya imkân tanıyan, liberal temsili demokrasi yaklaşımına alternatif kuramsal çerçeveler sunmaktadır (Demirhan, 2017, s.177). Bu yaklaşımlar her ne kadar birbirlerinden farklı siyaset anlayışlarına dayansalar da, liberal temsili demokrasinin aksine siyasal katılımı ve iletişimi demokrasinin temel unsuru olarak ele almaktadır. Bu çalışmanın amacı, Twitter'da gerçekleştirilen siyasal iletişim sürecini müzakereci demokrasi ve agonistik demokrasi yaklaşımlarından yararlanarak örnek bir durum üzerinden açıklamaktır. Çalışmada ayrıca, müzakereci demokrasi ve agonistik demokrasi yaklaşımları tarafından ileri sürülen, Twitter'ın demokratik rolüne ilişkin farklı beklentilerin ne kadar gerçekleştiği üzerinde durulmaktadır. Müzakereci demokrasi bağlamında siyaset katılımcı bir anlayışa dayanmaktadır ve siyasal kararların ancak rasyonel-eleştirel iletişim sürecinde müzakere yoluyla alındığında meşruiyet kazanacağı savunulmaktadır (Habermas, 2010). Müzakereci perspektiften bakıldığında eşitlik, özgürlük, katılım, öznelerarasılık, rasyonellik, uzlaşa ve etkileşim müzakerenin temel ilkeleridir. Twitter, müzakere için farklı siyasal aktörlerin katılımına ve görüş bildirimine açık, geleneksel medyaya oranla erişilebilir, içerik üretimine imkân tanıyan, pek çok bilgi kaynağı sağlayan bir iletişim ortamıdır (Murthy, 2013). Agonistik perspektiften değerlendirildiğinde siyaset farklı söylemlere dayanarak oluşan özne konumları arasında gerçekleşen hegemonya mücadeleleri olarak açıklanmaktadır (Laclau & Mouffe, 2012). Katılım, uzlaşya uzanan rasyonel bir süreç olarak değil, çatışma ve söylemsellik içerisinde farklı kimlik oluşumu pratiklerine dayanan bir mücadele süreci olarak değerlendirmektedir. Agonistik yaklaşımda, Twitter, alternatif ve eleştirel bir medya olarak kabul edilmekte, siyasal alanda çoğulculuğun gelişmesinin önünde engel olarak görülen geleneksel medyanın ve siyasal elitlerin belirleyici olduğu güç ilişkilerinin dönüştürülmesi için bir araç ve alternatif bir iletişim alanı olarak kabul edilmektedir (Rahimi, 2011; Stalker & Wood, 2013).

Bu çalışmada, müzakereci demokrasi ve agonistik demokrasinin kuramsal çerçevesine dayanan iki farklı içerik şeması geliştirilerek, 10 Ağustos 2014 tarihinde Türkiye'de yapılan Cumhurbaşkanı seçimi sürecinde paylaşılan 730,073 tweet arasından tabakalı rastgele örneklem yöntemiyle seçilen 2,298 tweet, içerik çözümlemesi tekniğiyle incelenmiştir. Müzakereci demokrasi bağlamında oluşturulan araştırma soruları, Twitter'ın eşit katılımı sağlama ve farklılıkların iletişim sürecindeki temsil durumunu, iletişim sürecinin müzakerenin rasyonellik ilkelerine uygunluk durumunu ve kullanıcıların profil bilgileri ve sosyal ağ düzeylerinin müzakere sürecindeki etkilerini anlamaya yöneliktir. Agonistik demokrasi bağlamında oluşturulan araştırma soruları iletişim sürecindeki siyasal

aktörleri ve farklı aktörlerin tweet paylaşımlarını, aktörlerin iletişimsel güç bakımından konumlarını, iletişim sürecinin agonistik iletişim bakımından sınıflandırılmaya uygunluğunu, iletişim sürecinde alternatif gündemlerin ve farklı seslerin kamusal olarak duyurulma durumunu, iletişim içeriklerinin etkileşim, çatışma, örgütlenme ve mobilizasyon bakımından potansiyelini anlamaya çalışmaktadır.

Müzakereci Demokrasi ve Agonistik Demokrasi Yaklaşımlarında Twitter ve Siyasal İletişim

Müzakereci demokrasi yaklaşımı, katılımcı anlayışa dayanmaktadır ve siyaseti kamusal alanda gerçekleştirilen iletişimsel bir süreç olarak açıklamaktadır (Dryzek, 1990; Held, 2006). Bu yaklaşımda siyasal kararların meşruiyeti, kararların rasyonel-eleştirel müzakerenin ilkelerine uygun olarak alınıp alınmadığına göre belirlenmektedir. Müzakerenin kamusal iletişim bakımından eleştirel işlevleri bulunmaktadır. Habermas (2010, s.43) bu durumu “meşru bir karar genelin iradesini temsil etmez, ancak genelin müzakeresinden ortaya çıkan bir karardır” şeklinde ifade etmiştir. Gayri-resmi, yatay ve öznelarası iletişim sürecinde ortaya çıkan ve müzakerenin rasyonellik ilkelerine uygun bir şekilde elde edilen kararlar kamuoyunu temsil gücüne sahiptir ve siyasal etki yaratır (Habermas, 1999). Müzakereci yaklaşımda, müzakerenin temel ilkeleri eşitlik, katılım, özgürlük, rasyonellik ve öznelarasılıktır.

Eşitlik, tartışmayı başlatma, tartışma konusunu belirleme, belirlenen konuları sorgulama, konuşmanın gündemini belirleme gibi süreçlerde tüm tartışmacıların eşit olduğu kabulüne dayanır (Benhabib, 1999, s.105). Eşitlik, adil ve temsil gücü kuvvetli bir tartışmanın gerçekleşmesi için gereklidir². Özgürlük, müzakere katılımcılarını müzakere normları dışında bağlayan hiçbir gücün olmaması anlamına gelmektedir (Habermas, 1997). Dolayısıyla, hiçbir hiyerarşi ya da resmi kural tartışmacıları engelleme gücüne sahip değildir (Dryzek, 1990, s.15). Katılım, vatandaşların müzakere sürecine aktif bir şekilde görüş bildirerek katılımını ifade etmektedir. Katılım, farklı fikirlerin karar sürecine dâhil edilmesi ve kararların iletişimi gerçekleştirenler tarafından alınması bakımından önemlidir (Knight ve Johnson, 1997). Öznelarasılık, kararların karşılıklı etkileşim içerisinde alınması anlamına gelmektedir. Tartışmalar farklı iddiaların ileri sürülmesi ve çürütülmesiyle ilerlemekte dolayısıyla görüş ve bilgi paylaşma bakımından belirli bir merkez oluşmamaktadır (Dryzek, 1990, s.15). Müzakere sürecinde kararlar farklı argümanlardan en güçlü olan üzerinde uzlaşılarak alınmaktadır. Bu bağlamda müzakerenin rasyonel bir süreç olduğu düşünülmektedir. Rasyonellik, iddiaların gerekçelendirilmesi ve gerekçelerin de üslup açısından açık ve anlaşılabilir olmasını gerektirmektedir (Habermas, 1990). Müzakerede farklı görüşlere sahip kişilerin tartışmalara katılımı, farklı taleplerin dile getirilmesi, herkesin kendi savunduğu argümanı gerekçeleriyle açıklaması sayesinde insanların bilgi sahibi olmaları, hayatı farklı açılardan görmeleri ve böylelikle çoğulculuğun gelişmesi beklenmektedir.

Agonistik demokrasi yaklaşımında siyaset eşitsizlikler üzerinden farklı söylemlere bağlı olarak gelişen, farklı özne konumlarını temsil eden siyasal aktörler arasında devam eden hegemonya mücadeleleri olarak açıklanmaktadır (Laclau & Mouffe, 2012). Siyaset,

² Müzakereci yaklaşımdaki eşitlik anlayışının soyutluğu, sosyal, kültürel ve ekonomik eşitsizliklerin katılım sürecini etkileyeceği konusundaki eleştirileri beraberinde getirmiştir (Young, 1999; Fraser, 2004).

müzakereci yaklaşımdan farklı olarak, rasyonel bir şekilde çözülmesi mümkün olmayan bir çatışma süreci olarak değerlendirilmektedir (Mouffe, 2010). Agonistik yaklaşımda güç ilişkilerinden bağımsız bir kamusal iletişim sürecinin gerçekleşmesi beklenmemektedir. Bu nedenle belirli bir üsluba ve konuşma edimlerine uyularak ulaşılan en iyi savın meşru kabul edilmesi söz konusu değildir (Lloyd & Little, 2009, s.3). Agonistik demokrasi toplumsal eşitsizliklere bağlı olarak gelişen eşitlik ve özgürlük söylemlerine ve bu söylemler çerçevesinde konumlanan yeni aktörlerin siyasal mücadelelerine dayanmaktadır. Çoğulculuk siyasetin sürdürülebilmesi, demokrasinin temellerinin devamlılığı için gerekli görülmektedir. Çoğulculuğun sağlanabilmesi için, yok edici kökten çatışmaları nitelendiren antagonizmalara karşı, “ehlileştirilmiş çatışma” olarak da açıklanan agonistik demokrasi anlayışı önerilmektedir (Simons, 2005). Agonistik yaklaşımın temel öğeleri, farklılıkların ve eşitsizliklerin farkına varılması, söylem aracılığıyla bu farklılıklara dayanan özne konumlarının oluşması, biz-onlar ayrımı, özne konumları arasında gerçekleştirilen eklemlenme pratikleri ve hegemonya mücadelelerinden oluşmaktadır (Mouffe, 2005; Laclau & Mouffe, 2010, s.169; Smith, 2005, s.56)

Agonistik demokrasi çerçevesinde siyasal aktörler için iletişim, söylem geliştirme ve yayma, kimlik oluşumu, eklemlenme ve mücadele sürecinde temel bir öneme sahiptir. İletişim rasyonel, eleştirel, gerekçeli ve duygusal ifadelerden yoksun olmak mecburiyetinde değildir. Agonistik yaklaşım polemik, gülünçlük, paranoya, yergi, ironi, otoriterlik, heyecan ve duygusallık, hikayeleştirme, uyarı gibi farklı iletişim biçimlerine açıktır (Finlayson, 2009). Müzakereci demokraside beklenen kamusal, açık, rasyonel ve anlaşılabilir bir dil kullanma kriterleri söz konusu değildir. Söylem, eklemlenme ve eylem iletişimsel süreçler içerisinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla, iletişim araçları, iletişim biçimi ve iletişim araçlarına erişim agonistik demokraside önemlidir (Dahlberg, 2007). Geleneksel medyada, farklı seslerin kendilerini duyurabilmesi bakımından önemli engeller bulunmaktadır. Bilgi, haberleşme ve iletişim süreci geleneksel medyanın ve siyasal elitlerin kontrolü altında olduğu için mevcut araçlarla çoğulculuğun gelişme imkânının mümkün olmadığı ileri sürülerek, yeni medya alanlarının çoğulculuğun gelişmesi için yeni olanaklar yaratacağı savunulmaktadır (Dahlberg & Siapera, 2007).

Siyasal iletişim alanları sağlayan sosyal medya platformları içerisinde, siyasal iletişim bakımından herkesin erişimine açık yatay ağlar sunan, alternatif gündemlerin oluşumuna imkân tanıyan Twitter’ın kendine özgü bir yeri olduğundan söz edilebilir (Murthy, 2013). Twitter, rasyonel müzakerenin gelişebileceği, yeni bir kamusal alan olarak değerlendirilmektedir (Ausserhofer & Maireder, 2013). Twitter siyasetçilerden, siyasi partilere, basın kuruluşları ve gazetecilerden, sivil toplum örgütlerine kadar siyasal aktörlerin tamamının yer aldığı bir alandır. Bu alan yalnızca geleneksel siyasal aktörlerin katılımıyla sınırlı değildir. Bireylerin, sosyal grupların ya da sivil platformların da kendilerini ifade ettikleri, fikirlerine aleniyet kazandırdıkları ve faaliyet gerçekleştirdikleri bir alandır. Twitter’da çok çeşitli bilgi kaynaklarının bulunmasının yanı sıra, farklı görüş ve söylemleri yayma olanağı da vardır. Twitter’ın tweet, retweet, farklı fikirleri ve bilgileri bir başlık altına toplayan ve alternatif gündemleri dünya gündemine taşıma gücüne sahip olan etiketler gibi araçları çeşitli iletişimsel işlevleri gerçekleştirmektedir (Small, 2012).

Twitter’ın siyasal süreçlerde etkileri üzerine yapılan araştırmalar, Twitter’ı vatandaşların, siyasetçilerin, gazetecilerin ve diğer kamusal aktörlerin katıldığı, müzakere ve görüş paylaşımına açık bir alan olarak açıklamaktadır (Hsu & Park, 2012). Ampofo (2012) Twitter’ın kamusal tartışmaların gerçekleşmesi ve vatandaşların katılımı bakımından etkili bir alan olduğunu belirtmektedir. Hong ve Nadler (2012) Twitter’ın kamuoyu tercihlerini yansıtan bir alan olduğunu açıklamaktadır. Bu çalışmalarda Twitter’ın müzakere alanı sağladığı kabul edilmekle birlikte, iletişim sürecinde eleştirelilik, rasyonellik ve çoğulculuk özelliklerinin sınırlı olduğu belirtilmektedir. Araştırmalarda, tartışma konularının belirlenmesinde geleneksel medyanın etkili olduğu (Ampofo vd., 2012), insanların Twitter’da çoğunlukla karşılıklı sohbet yerine yalnızca bilgi paylaştığı, iletişimin çok sesliliğe dayanmadığı (Small, 2012) açıklanmaktadır. Fraia ve Missaglia (2014) Twitter’ın geleneksel medyada olduğu gibi belirli bir merkezden gelen, hiyerarşik ve tek yönlü iletişim sürecini yeniden ürettiğini vurgulamaktadır.

Twitter’ın alternatif, çok sesliliğe imkân veren ve geleneksel iletişim sürecinin kalıplarını değiştirme bakımından etki gücü hakkında farklı yaklaşımlardan söz edilebilir. D’heer ve Verdegem (2014) Twitter’ın geleneksel gündem yaratma biçiminden farklı, medyanın ve siyasal elitlerin gündem yaratma gücünü zayıflatan bir etki yarattığını savunmaktadır. Buna karşın iletişimin siyasetçiler ve medya aktörleri etrafında yoğunlaştığı, vatandaşların kendi aralarında karşılıklı iletişim gerçekleştirmekle birlikte, vatandaşlar ve diğer aktörler arasındaki etkileşim düzeyinin düşük olduğu belirtilmektedir. Bruns ve Burgess (2011) Twitter etiketlerinin müzakereye katkı sağladığını kabul etmekte, ancak seçim süreçlerinde gerçekleştirilen tartışmalarda politikalardan çok siyasetçilerin kişisel özelliklerine odaklandığını, Twitter’ın siyasal reklamcılık amacıyla kullanıldığı ve ana akım medyanın gündeminin Twitter gündemini belirlemeye devam ettiğini ifade etmektedir. Ausserhofer ve Maireder (2013) Twitter’ın yalnızca geleneksel medyanın etkisinde olmadığını, bağımsız gündemlerin gelişmesinde de etkili olduğunu vurgulamaktadır. Buna karşın, iletişim sürecinde etkili olan aktörlerin siyasal elitler olduğunu belirtmektedir. Sonuç olarak, Twitter bir müzakere alanı olarak görülmekle birlikte, rasyonel iletişimin gelişimi, farklı gündemlerin gelişmesi, iletişim araçlarını kontrol eden geleneksel aktörlerin yerine bu araçlara sahip olmayan aktörler için Twitter’ın iletişimsel bir güç sağlaması konuları temel tartışma noktalarını oluşturmaktadır.

Agonistik demokrasi bağlamında Twitter’a yönelik ilgili, araştırmalarda siyasal aktivizm hareketlerine odaklanmaktadır. Twitter, özellikle son 10 yıldır siyasal eylemlerde, protestolarda, sosyal hareketlerde muhalifler ve aktivistler için eylem planlama, haberleşme, koordinasyon, mobilizasyon, fikirlerin kamuoyuna yayılması ve destek sağlama süreçlerinde etkili olmuştur (Bennett & Segerberg, 2012; Rahimi, 2011). Twitter’ın siyasal örgütlenme ve aktivizm hareketlerindeki etkilerini ön plana çıkaran yaklaşımların yanı sıra, Twitter’ın örgütlenme ve katılım bakımından etkili bir araç olmadığını savunanlar da bulunmaktadır. Gladwell (2010) sosyal medyada gerçekleştirilen örgütlenmelerin zayıf sosyal bağlara dayandığını ve bunların sürekliliğinden söz edilemeyeceğini belirtmiştir. Morozov (2009) bu hareketleri eylemcileri iyi hissettiren ancak sonuç vermeyen, miskin aktivizmi “slaktivizm” olarak nitelendirmiştir. Bunların yanı sıra, Twitter’ın özgür bir alan olduğu varsayımının doğru olmadığı, hükümetlerin bu alanda kontrol sahibi olduğu da vurgulanmaktadır. Görüldüğü gibi, Twitter’ın agonistik demokrasi anlayışına uygun bir siyasal alan yaratma bakımından potansiyeli tartışmalıdır.

Bu çalışmada, Twitter’da gerçekleştirilen iletişim süreci müzakereci demokrasi ve agonistik demokrasi yaklaşımları çerçevesinde ve bu yaklaşımlara ilişkin araştırma soruları kapsamında incelenmiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümünde araştırma soruları, kavramsal araçlar ve bulgular açıklanmıştır.

Yöntem

Bu çalışma, Twitter’da gerçekleştirilen iletişim sürecini güncel siyasal yaklaşımlardan yararlanarak açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın veri kaynağını, Twitter’da paylaşılan tweetler ve kullanıcıların profil bilgileri oluşturmaktadır. Çalışmada veri olarak, 10 Ağustos 2014 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde Twitter’da paylaşılan tweetler incelenmiştir. Bu veri, tweet arşivleme yoluyla toplanmıştır. Çalışmada incelenen süreç, Türkiye’nin siyasi hayatında önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de bu seçimle ilk kez Cumhurbaşkanı vatandaşlar tarafından seçilmiştir. Bu açıdan ülkenin siyasal gündeminde önemli bir olayı temsil etmektedir. Seçim süreci boyunca kamusal iletişim canlanmıştır. Twitter’da seçimlerle ilgili pek çok tartışma başlatılmış, etiketler açılmış ve kullanıcılar Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde görüşlerini paylaşmıştır. Seçimlere katılan adaylardan Recep Tayyip Erdoğan %51.79 oranında oy alarak diğer adaylardan Ekmeleddin İhsanoğlu’nu (%38,44) ve Selahattin Demirtaş’ı (%9,76) geçmiş ve Türkiye’nin 12. Cumhurbaşkanı olmuştur. Bu çalışmada incelenen veriye ilişkin temel bilgiler aşağıda Tablo 1’de aktarılmıştır.

Tablo 1. Veriye İlişkin Bilgiler

Seçilen Tweetlerde Geçen Sözcükler	Arama Dönemi	Tabaka Büyüklüğü	Tabakaların Evrene Oranı	Örneklem Sayısı
1. RT_Erdogan	07/07/14 14/08/14	343683	%47,1	1083
2. hdpdemirtas	09/07/14 13/08/14	69902	%9,5	218
3. profdrihsanoglu	07/07/14 13/08/14	245208	%33,6	772
4. RT_Erdogan (ve) hdpdemirtas (ve) profdrihsanoglu	07/07/14 14/08/14	11595	%1,6	37
5. cumhurbaşkanı	300714 130814	59685	%8,2	188
Toplam		730073	100	2298

Tablo 1’e göre, içeriğinde adayların resmi Twitter hesap adları (@RT_Erdogan, @hdpdemirtas, @profdrihsanoglu) geçen tweetler incelenmiştir. Bu hesap adları geçen tweetlerde adaylar hakkında ve cumhurbaşkanlığı süreciyle ilgili görüş veya bilgi paylaşımlarının gerçekleştiği görülmektedir. Bu hesap adlarının tek tek geçtiği tweetlerin yanı sıra, veri çeşitliliğini arttırmak adına içerisinde “cumhurbaşkanı” ifadesinin geçtiği tweetler de örnekleme dâhil edilmiştir. Farklı tabaka büyüklüklerinde olmak üzere toplam 730,073 tweet içerisinde 2,298 büyüklü örneklem tabakalı rasgele örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Örneklem seçiminde kabul edilebilir hata miktarı %2, çalışmanın anlamlılık

düzeyi ise %5’tir. Evren, beş tabakadan oluşmaktadır. İlk üç tabakanın her birinde yalnızca tek bir adayın ismi geçmektedir. Dördüncü tabakada üç adayın isimlerinin kesişimi söz konusudur. Çalışmada aday isimlerinin ikili kesişimlerinin toplam veri içerisindeki büyüklüğü çok düşük olduğu için ikili kesişimler dikkate alınmamıştır. Son olarak, beşinci tabakada, aday hesap adlarının olmadığı, yalnızca cumhurbaşkanı ifadesinin geçtiği tweetler alınmış, bunlar içerisinde seçimle ilgili olmayanlar değerlendirmeye katılmamıştır.

Toplanan veriler içerik çözümlemesi tekniğinden yararlanılarak, iki farklı kuramsal perspektife göre, müzakereci demokrasi ve agonistik demokrasi yaklaşımları doğrultusunda hazırlanan içerik şemaları çerçevesinde kodlanarak sınıflandırılmış, daha sonra bu şemaya göre kodlanan tweetlerden sayısal verilere ulaşılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Bu kategori şemaları ileride Tablo 2 ve Tablo 3’te aktarılmıştır. İçerik şemalarına ilişkin ayrıntılı açıklamalar çalışmanın sonunda Ek 1 ve Ek 2’de sunulmuştur. Tweetlerin içerik kategorilerine uygun olarak sınıflandırılması sürecinde Maxqda adlı programdan yararlanılmıştır. Kodlama sürecinin güvenilirliğini değerlendirmek için 2,298 tweet içerisinde rastgele seçilen 300 tweet ikinci bir kodlayıcı tarafından yeniden kodlanmıştır. Çalışmada her kategorinin güvenilirlik bakımından değerlendirilmesinde Cohen Kappa değerinden yararlanılmıştır. Buna göre, bütün kategorilerde Kappa değeri 0,81–1 (çok iyi uyum) ve 0,61-0,8 (iyi uyum) değer aralığında tespit edilmiştir.

Twitter’da iletişim sürecini müzakereci demokrasi ve agonistik demokrasi yaklaşımları çerçevesinde değerlendirmek üzere Demirhan’ın (2017) açıklamış olduğu kavramsal bağlamdan yararlanmak mümkündür. Müzakereci demokrasi ve agonistik demokrasi yaklaşımları, liberal yaklaşıma alternatif olarak, Twitter’da siyasal iletişim sürecini anlamlandırma imkânı sunmaktadır. Bu çalışmada söz konusu yaklaşımlar, çalışmadaki araştırma soruları çerçevesinde düzenlenerek, 10 Ağustos 2014 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecini değerlendirmek üzere kullanılmıştır. Bu sayede müzakereci demokrasi ve agonistik demokrasi yaklaşımlarının Twitter iletişimini anlamlandırmak bakımından sahip olduğu potansiyel aynı verinin farklı şemalar üzerinden değerlendirilmesiyle incelenmiştir.

Müzakereci model bağlamında araştırma soruları

i. Twitter’da iletişim sürecine katılım bakımından eşitlik söz konusu mudur? İletişim sürecinde toplumsal açıdan farklılıkların temsili gerçekleşiyor mu?

Birbiriyle bağlantılı bu sorular iletişim sürecine katılım bakımından cinsiyet farklılıkları dikkate alınarak incelenmiştir. Bunun için tweet paylaşan kullanıcılar profil bilgilerine göre cinsiyet bakımından sınıflandırılmıştır.

ii. Twitter’da iletişim sürecine katılan kullanıcılar kimliklerini gizliyor mu? Kimliğin açık veya gizli olması iletişim sürecini etkiliyor mu?

Profil bilgilerini gizleyen anonim kullanıcılar genellikle bazı sembolleri, kahraman isimlerini ya da sayıları kullanmaktadır. Anonim kullanıcıların paylaşımlarını gerçekleştirirken sosyal açıdan herhangi bir sorumluluk almamaları nedeniyle iletişimi üslup bakımından olumsuz etkiledikleri ileri sürülmektedir³. Bu değerlendirme için tweetlerin

³ Bu tartışma için bkz. Halpern ve Gibbs, 2013; Loveland ve Popescu, 2011.

içerikleri üslup bakımından incelenmiş, sorunlu tweetler ile kullanıcı profillerinden elde edilen bilgiler eşleştirilmiştir.

iii. Katılımcıların üslubu ve iletişim süreci müzakereci demokrasinin rasyonellik ilkelerine uygun mu?

Katılımcıların paylaştıkları tweetlerde alaycı, küçük düşürücü ifadeler, nefret, hakaret, küfür, kişileri belirli bir ideolojik ya da sosyal grubun temsilcisi veya üyesiymiş gibi nitelendirme, aşağılama veya mimlemenin bulunup bulunmadığı tespit edilmiştir. Müzakere sürecinin rasyonellik ilkelerine uygunluğu, mesajlarda savlama ve gerekçelendirme bulunup bulunmadığına bakılarak değerlendirilmiştir.

iv. Tweet ve retweet dağılımı nedir?

Bu soru Twitter kullanıcılarının iletişim sürecindeki rolünü anlamak bakımından önem taşımaktadır. Tweet paylaşımı kullanıcıların iletişim sürecine kendi ürettikleri içeriklerle katılmalarını gösterirken, retweet kullanıcıların iletişim sürecinde başkalarının ürettikleri içerikleri yaymaları anlamına gelmektedir. Bunlar iletişimsel bakımdan farklı işlevlere sahiptir.

v. Twitter’da iletişim sürecine katılan kullanıcıların sosyal ağ düzeyleri nedir ve kimliği açık olan kullanıcılar sosyal ağlarını genişletme bakımından bir avantaja sahip mi?

Bu soru çerçevesinde Twitter’ın aynı zamanda sosyal ağ kurma işlevi düşünülerek, iletişim sürecine katılan kullanıcılar, sosyal ağlarının büyüklüğüne göre sınıflandırılmış, sosyal ağ büyüklüğü üzerinden profil bilgileri arasında bir bağlantı olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Müzakereci demokrasi yaklaşımına göre iletişim sürecini sınıflandırmak için hazırlanan içerik şeması Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Müzakereci Demokrasi Bağlamında Twitter Kullanımı İçerik Kategorileri Şeması

Kapsam (Kim/ Nasıl)	Prosedürler	Sosyal Ağ ve Tanınabilirlik
1. Cinsiyet	1. Savlama (Argümantasyon)	Takipçi Sayısı* ve Tanınabilirlik
a. Erkek	a. Dışsal Gerekçe	Takipçi Sayısı ve Kısmen Tanınabilirlik
b. Kadın	b. Mantıksal Tutarlılık	Takipçi Sayısı ve Anonim
c. Cinsiyet Bilinmiyor	c. Gerekçesizlik	*(Aralıklar: 0-100/101-1000/1001-5000/5001+)
2. Açıklık/Tanınabilirlik	2. Savlama Bulunmuyor	
a. Açık/ Tanınabilir (Kullanıcı Adı ve Soyadı)	3. Re-tweetler	
b. Kısmen Açık (Kullanıcı Adı – Cinsiyet Tahmini)		
c. Anonim (Hiçbiri)		
3. Üslup		
a. Kabul Edilebilir		
b. Kabul Edilemez		

Tablo 2’de sunulan her kategorinin açıklamasına Ek 1 Müzakereci Demokrasi Kategorileri İçin Açıklamalar içerisinde yer verilmiştir. Çalışmada ayrıca, iletişim sürecini

etkileyebileceği düşünülen değişkenler arasında anlamlı ilişkilerin bulunup bulunmadığı araştırılmıştır.

Agonistik model bağlamında araştırma soruları

i. *Tweetler aktörler bakımından birey, sosyal grup, sivil toplum örgütü, siyasal parti, medya kuruluşu arasında nasıl dağılıyor?*

Bu soru ile iletişim sürecine katılan aktörler özne konumlarına göre sınıflandırılmıştır. Tweetler ile aktör eşleştirmeleri yapılırken profil bilgilerinden yararlanılmıştır.

ii. *İletişim sürecinde paylaşılan tweet ve retweetlerin aktörlere göre dağılımı nedir?*

Bu soru bağlamında iletişim sürecinde aktörlerin rolü değerlendirilmektedir. Tweetler görüş ve bilgilerin kaynağını gösterirken, retweetler aktörlerin iletişim sürecinde dağıtıcı/yayıcı rolünü açıklamaktadır. Bu bağlamda aktörlerin kendi görüşlerini ve söylemlerini geliştirme bakımından sahip oldukları potansiyeller değerlendirilmektedir.

iii. *Tweetler’in içerikleri bakımından agonistik iletişim biçimine uygunluğu nedir?*

Bu soru çerçevesinde paylaşılan tweetlerin agonistik demokrasi yaklaşımında öngörülen iletişim biçimlerine uygunluğu değerlendirilmektedir.

iv. *Tweetler’de alternatif gündem veya gündem dışı konular bulunuyor mu?*

Bu soru bağlamında Twitter’ın geleneksel medyaya ulaşamayan, siyasal elitler ve medya elitleri dışında kalan dezavantajlı grupların sesini duyurmaya katkı sağlayıp sağlamadığı ve genel iletişim içerisinde ana konu dışındaki konuları gündeme getiren tweetlerin yoğunluğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

v. *Tweet içeriklerinde çatışma, farklılaşma veya biz-onlar ayrımını geliştirmeye dönük içerikler bulunuyor mu?*

Bu soru bağlamında tweetler içerikleri bakımından değerlendirilmiştir. Agonistik demokrasi bağlamında Twitter farklılaşmayı sağlayacak söylemler üretme, yayma ve çatışmayı geliştirme alanı olarak değerlendirilmektedir.

vi. *Tweetlerde mücadele ve eylem çağrıları, örgütlenme ve mobilizasyona teşvik içeren ifadelerin yoğunluğu nedir?*

Bu soruyla agonistik demokraside hegemonya mücadelesi olarak açıklanan siyasal sürecin iletişim sürecinde kendisini ne derece gösterdiği anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda tweet içeriklerine göre değerlendirme yapılmaktadır.

Agonistik demokrasi yaklaşımına göre iletişim sürecini sınıflandırmak için hazırlanan içerik şeması Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Agonistik Demokrasi Bağlamında İçerik Kategorileri

Kapsam	Süreç	Konu
1. Özne Konumları	1. İletişim Süreci	1. Başlık
1.1. Yeni Aktörler	1.1. Agonistik (Çatışmacı)	Alternatif gündemler
a.1. Bireyler 1 (Sosyal, kültürel, siyasal bağlarıyla ilgili bilgi var)	a. Manifesto, Destek, Partizanlık, Retorik, Propaganda, Ajitasyon	
a.2. Bireyler 2 (Herhangi bir bilgi bulunmuyor)	b. Polemik, spekülasyon, provokasyon, eleştiri, ironi, talepler.	
b. Sosyal veya kültürel gruplar	c. Duygu içeren ifadeler ve Argo ifadeler	
c. Sivil Toplum Örgütleri	1.2. Antagonistik (Nefret, Tehdit, Yok Etme)	
1.2. Geleneksel Aktörler	1.3. Süreç Dışı	
a. Siyasal Kuruluşlar ve Örgütler	2. Gruplar, örgütler arasında farklılaşma - Biz ve onlar ayrımı	
b. Siyasetçiler / Adaylar	3. Mücadele/Eylem	
c. Medya ve Haber Kuruluşları	a. Karşı-Hegemonya Mücadeleleri	
2. Aktörlerin İletişimsel Gücü	b. Tepkisel (Statükocu) Hareketler	
a. Takipçi Sayısı Düzeyleri		
b. Retweet yapılan tweet sayısı		

Tablo 3'te sunulan kategorilerin açıklamasına Ek 2 Agonistik Demokrasi Kategorileri İçin Açıklamalar'da yer verilmiştir. Çalışmada ayrıca, iletişim sürecinin agonistik demokrasiye ilişkin özelliklerini etkileyebileceği düşünülen değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulunup bulunmadığı araştırılmıştır.

Araştırmanın bulgularına geçmeden önce, çalışmanın belirli sınırlılıklarından söz etmek mümkündür. Bunlar, kodlama ve veri çeşitliliği ile ilgili sınırlılıklar çerçevesinde değerlendirilebilir. Kodlama sürecinde, cinsiyet veya tanınma gibi konularda kullanıcıların profil bilgilerinden yararlanılmıştır. Ancak isimlerin yanıltıcı olma durumu söz konusu olabilir. Bununla birlikte, Twitter'ın bir sosyal ağ sitesi olması bakımından, bu bilgilerin doğru olduğu varsayımıyla hareket edilmiştir. Kodlama bakımından bir diğer sınırlılık, üslup bakımından bir derecelendirmenin yapılmamış olmasıdır. Veri çeşitliliği bakımından çalışma yalnızca bir olayı ele almaktadır. Farklı deneyimlere ilişkin sonuçlar bu çalışmanın bulgularını değerlendirmek bakımından katkı sağlayabilir.

Araştırmanın Bulguları

Müzakereci yaklaşım bağlamında açıklanan araştırma soruları doğrultusunda elde edilen bulgulara göre ilk olarak, iletişim sürecinde cinsiyet farklılıklarının, katılımı eşitlik ve temsil gücü bakımından sorunlara neden olduğunu söylemek mümkündür. İletişim sürecine katılan erkek kullanıcıların oranı %49, kadınların oranı ise %26 olarak tespit edilmiştir. Kullanıcıların %25'inin profil bilgilerinden cinsiyet bilgisi anlaşılamamıştır. Buna göre, iletişim sürecinde cinsiyet bakımından %23 oranında bir farkın olduğu söylenebilir. Ayrıca, cinsiyet ve tartışmanın rasyonel niteliği arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, müzakere sürecinde rasyonellik unsurları olan savlama ve cinsiyet

($P=0,062<0,1$); üslup ve cinsiyet ($P=0,008$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca, üslup bakımından kadınlarda mesajların içeriklerine göre kabul edilemezlik oranı erkeklere göre daha düşüktür.

İkinci olarak, kimliğini gizleyen anonim kullanıcıların oranı %26, kimliği kısmen açık olanların %15 ve kimliği açık olarak kodlanan kullanıcıların oranı %59 olarak tespit edilmiştir. Üslup bakımından kabul edilemez bir dil kullanan kullanıcıların anonim kullanıcılar içerisindeki dağılımının, kimliği açık olanlara göre daha fazla olduğu söylenebilir. Üslup ve tanınma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($P=0,000$). Ayrıca, tanınma ve gerekçelendirme arasında da anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir ($P=0,045$). Sosyal açıdan tanınma arttıkça gerekçelendirme düzeyi ve üslup bakımından mesajların uygunluk düzeyi de artmaktadır.

Üçüncü olarak, iletişim sürecinin rasyonellik ilkeleri bakımından değerlendirilmesine göre, tweetlerin %96’sı üslup bakımından kabul edilebilir bulunmuştur. Bununla birlikte, %60’ında bir sav bulunmaktadır. İçerisinde bir sav bulunan tweetlerin %61’inde mantıksal olarak bir gerekçelendirme yapılmıştır.

Dördüncü olarak, mesajların %62’si retweet %35’i tweet olarak tespit edilmiştir. Tweet şekli ile gerekçelendirme ($P=0,056<0,1$) ve üslup arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($P=0,000$). Retweetlerde gerekçelendirme düzeyi daha yüksektir. Buna göre, gerekçenin bulunması bir tweetin, retweet yapılmasını etkileyen unsurlardan biridir. Ayrıca üslup bakımından değerlendirildiğinde retweetlerin, tweetlere oranla kabul edilebilirlik düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Müzakereci yaklaşım çerçevesinde geliştirilen araştırma soruları bağlamında beşinci olarak, Twitter kullanıcılarının takipçi sayısı bakımından %45’inin 101-1001 aralığında, %38’inin 0-101, %13’ünün 1001-5000, %4’ünün 5001+ aralığında takipçi sayısına sahip olduğu söylenebilir. Twitter’da kimliği açık olan kullanıcıların takipçi sayılarının 5001+ ve 1001-5000 aralığında anonim kullanıcılara göre daha fazla olduğu ve takipçi sayısı ve tanınma arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($P=0,000<0,05$).

Agonistik demokrasi modeli bağlamında, ilk olarak, iletişim sürecine katılan aktörlerin dağılımında, bireyler %97,6, gruplar %0,13, sivil toplum örgütleri %0,05, siyasal kuruluşlar %1, siyasetçiler %0,2 ve medya kuruluşları %1,03 olarak tespit edilmiştir. Twitter’da bireysel katılımın yoğun olduğu, bireylerin %5’inin profilinde sosyal, ekonomik veya kültürel bağlarına dair bir bilgi bulunduğu, %92,6’sında ise böyle bir bilginin bulunmadığı söylenebilir.

İkinci olarak, tweet ve retweetlerin aktörlere göre dağılımı aşağıda Tablo 4’te aktarılmıştır.

Tablo 4. Aktörlerin Tweet ve Retweet Paylaşım Sıklıkları

Aktörler	Tweet Sayısı	ReTweet Sayısı
Bireyler 1 (<i>Bilgi bulunan</i>)	37	80
Bireyler 2 (<i>Bilgi bulunmayan</i>)	780	1331
Sosyal veya Kültürel Gruplar	0	3
Sivil Toplum Örgütleri	0	1
Siyasal Kuruluşlar	7	13
Siyasetçiler - Adaylar	1	4
Medya Kuruluşları	17	7

Aktörlerin tweet ve retweet paylaşımı sürecinde iletişimsel rolü bakımından kaynak ve dağıtıcı/yayıcı rolleri aşağıda Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7’de aktarılmıştır. Buna göre, Tablo 5 retweet yapılan tweetlerin kaynak kullanıcılara göre dağılımını, Tablo 6 retweet yapılan tweetleri paylaşan aktörlerin iletişim sürecindeki yoğunluğunu, Tablo 7 ise, retweet yapılan tweetlerin ve bu tweetleri paylaşan kaynakların oranını göstermektedir.

Tablo 5. Retweet Yapılan Tweetlerin Kaynak Kullanıcılara Göre Dağılımı

	Birey	Grup	STK	Siyasetçi	Siyasal Kuruluş	Medya	Toplam RT
RT Yapılan Tweet Oranı	775	28	7	476	82	71	1439
	%53,9	%1,9	%0,5	%33,1	%5,7	%4,9	%100

Tablo 5’te retweet yapılan tweetlerin %53,9’unun en yüksek düzeyde bireyler tarafından paylaşıldığı, yani tweet kaynağının bireyler olduğu; ikinci olarak %33,1 ile en çok siyasetçilerin tweetlerinin retweet yapıldığı görülmektedir.

Tablo 6. Retweet Yapılan Tweetleri Paylaşan Aktörlerin Yoğunluğu

	Birey	Grup	STK	Siyasetçi	Siyasal Kuruluş	Medya	Toplam Kaynak Kullanıcı
RT Yapılan Tweetleri Paylaşan Kullanıcıların Oranı	572	19	6	28	27	43	695
	%82,3	%2,7	%0,9	%4,0	%3,9	%6,2	%100

Tablo 6’da tweeti ilk olarak paylaşanların çoğunluğu %82,3 ile bireylerdir, ikinci sırada tweeti kaynak olarak paylaşanlar %6,2 ile medya ve üçüncü sırada %4 ile siyasetçilerdir.

Tablo 7. Retweet Yapılan Tweetlerin ve Bu Tweetleri Paylaşan Kaynakların Oranı

	Birey	Grup	STK	Siyasetçi	Siyasal Kuruluş	Medya
RT Yapılan Tweet Oranı	%53,9	%1,9	%0,5	%33,1	%5,7	%4,9
RT Yapılan Tweetleri Paylaşan Kullanıcıların Oranı	%82,3	%2,7	%0,9	%4,0	%3,9	%6,2

Tablo 7’de retweet (RT) yapılan tweetlerin %53,9’u RT yapan kullanıcıların tamamının %82,3’ü tarafından paylaşılmıştır. Buna göre süreç boyunca paylaşılan görüş, bilgi ve yorumların %46,1’nin bireyler dışındaki %17,7’lik kaynak kullanıcı kesimi tarafından paylaşıldığı görülmektedir. Bu %17,7’lik kesimin içerisinde siyasetçilerin payı %4,0’dür. RT yapılan tweetlerin %33,1’i tweet paylaşanların yalnızca %4,0’ünü oluşturan siyasetçilerin paylaştıkları tweetlerden oluşmaktadır.

Etkileşim bakımından da yeni aktörler ve geleneksel aktörler arasında bir karşılıklılık söz konusu olmadığı Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8. Aktörler Arasında İlişki ve Etkileşim Biçimleri

Birey $\leftarrow \rightarrow^4$ Birey (%53)	Siyasal Kuruluş $\leftarrow \rightarrow$ Siyasetçi (%0,6)
Birey $\leftarrow$ Siyasetçi (%32)	Siyasal Kuruluş $\leftarrow \rightarrow$ Siyasal Kuruluş (%0,3)
Birey $\leftarrow$ Siyasal Kuruluş (%5)	Siyasetçi $\leftarrow \rightarrow$ Siyasetçi (%0,2)
Birey $\leftarrow$ Medya (%5)	Medya $\leftarrow \rightarrow$ Medya (%0,2)
Birey $\leftarrow \rightarrow$ Grup (%2)	Medya $\leftarrow \rightarrow$ Siyasetçi (%0,1)

Üçüncü olarak, tweetlerin içerik bakımından %55’i polemik vb., %36’sı manifesto vb., %5’i duygusal vb., ve %1’i antagonistik iletişim içerisinde kodlanmıştır. %3’ü herhangi bir gruba dâhil edilememiştir.

Dördüncü olarak, tweetlerin %33’ünde alternatif bir gündem bulunduğu söylenebilir. Araştırma bulgularına göre, aktörler ve gündem arasında ($P=0,000$), tweet şekli ve gündem arasında ($P=0,000$), iletişim biçimi ve gündem arasında ($P=0,000$) anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Alternatif gündemlerin en fazla profillerinde sosyal, siyasal ve ekonomik bağlarıyla ilgili herhangi bir bilgi bulunmayan bireyler-2 kategorisinde söz konusu olduğu gözlemlenmiştir. Alternatif gündem genellikle bireylerin paylaştığı tweetlerde bulunmaktadır. Alternatif gündem bulunması bakımından siyasetçilerin paylaştığı tweetler ikinci sırada gelmektedir. Siyasetçilerin retweet yapılan tweetlerinde alternatif gündem bulunma oranı bulunmama oranına göre daha düşüktür. İletişim biçimi bakımından polemik, spekülasyon, eleştiri, talep vd. paylaşım tarzındaki tweetlerde alternatif gündem bulunma oranının diğer iletişim biçimlerine göre daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

⁴ “ $\rightarrow$ ” işareti iletişimin akış yönünü göstermektedir.

Beşinci olarak, farklılaşmaya katkıda bulunan tweetlerin oranı %16 olarak tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, aktör konumları ile farklılaşma/ayrışma arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir ($P=0,004$). Bireylerde farklılaşmaya katkı sağlayan tweetlerin oranı diğer aktörlere göre daha fazladır. Bireylerin kendi içindeki ayrım dikkate alındığında, sosyal, siyasal ekonomik bağlarıyla ilgili bilgi bulunan bireylerde farklılaşmanın daha da arttığı gözlemlenmektedir. Farklılaşma ve iletişim biçimi arasında da anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($P=0,010$). İletişim bakımından farklılaşmanın en fazla polemik, spekülasyon, eleştiri, talep vd. paylaşım tarzındaki tweetlerde geliştiği görülmüştür.

Altıncı olarak, mücadele, eylem, örgütlenme ve mobilizasyon bakımından belirli bir teşvik, bilgi ya da çağrı içeren tweetlerin oranı %17 olarak tespit edilmiştir. Bunların %10'u karşı hegemonya mücadeleleri bağlamında değerlendirilebilirken, %7'si bu hareketlere yönelik mevcut hegemonik söylemlerden gelen tepkileri içermektedir. Araştırma bulgularına göre, sosyal, kültürel, siyasal vb. açıdan belirli bir gruba yakınlık durumunda ve alternatif gündem bulunması halinde, sosyal ağ genişliği ve farklılaşmanın arttığı ve agonistik açıdan çatışmaları destekleyen durumlarda, genel olarak mücadelelere katkının geliştiği görülmektedir. Alternatif gündem bulunan tweetlerde karşı hegemonya mücadelelerine katkı sağlayan ifadeler daha fazla rastlanmaktadır. Mevcut hegemonik söylemlere dayanan tepkisel hareketlerde farklılaşma artarken, karşı-hegemonya hareketlerinde farklılaşmanın azaldığı görülmektedir.

Müzakereci demokrasi ve agonistik demokrasi yaklaşımları çerçevesinde elde edilen bulgular karşılaştırıldığında, agonistik yaklaşımda tweetlerin %96,01'i iletişim biçimine ilişkin kategoriler içerisinde sınıflandırılabilirken, tweetlerin %57,85'inin müzakereci yaklaşım bağlamında sınıflandırılabilirdiği görülmektedir. Agonistik yaklaşıma göre hazırlanan kategorilerin iletişim süreci bakımından daha kapsayıcı ve içerici olmasına rağmen alternatif gündemleri iletişim sürecine katma düzeyinin %33 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca her iki yaklaşım siyasal alanda gerçekleştirmeyi planladıkları hedefleri bakımından değerlendirildiğinde, agonistik yaklaşım için mücadele hareketlerine katkıda bulunma potansiyeli olan tweetlerin oranı toplam tweetlerin %17'si olarak belirlenmiştir. Müzakereci demokrasi için rasyonel müzakerenin gerçekleşmesi bakımından iletişim sürecinde paylaşılan tweetlerde savlama ve gerekçelendirme bulunan ve üslup bakımından uygun olan tweetlerin oranı %37 olarak tespit edilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Twitter'ın siyasal katılım üzerindeki etkisi çerçevesinde çeşitli tartışma noktalarından söz etmek mümkündür. Bu çalışmada, üzerinde durulan tartışma konularından ilki, Twitter'ın katılımda eşitliğe etkisi konusudur. Yeni medyada bilgi kaynaklarının arttığı, iletişim sürecinin yatay ağlara dayanması nedeniyle çoğulculuğun geliştiği, maliyetlerin azaldığı ve kullanım kolaylığı sayesinde farklı ekonomik, kültürel veya siyasal aktörlerin kendilerini ifade edebildiği vurgulanmıştır (Woo-Young, 2005; Losifidis, 2011; Halpern & Gibbs, 2013; Gimmler, 2001; Murru, 2009). Bu bağlamda, yeni medya araçlarının, cinsiyet farklılıklarına bağlı olarak gelişen eşitsizlikleri çözebileceği üzerinde durulmuştur. Castells (2013) temsil anlamında kadınların yeni medya araçları sayesinde kendilerini daha açık ifade edebildiklerini belirtmiştir. Bu beklentilere karşın, yeni medya alanının erişim bakımından

önemli sınırlılıklara sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu sınırlılıklar, dijital uçurum kavramıyla açıklanmaktadır. Dijital uçurum, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim, motivasyon, beceriler, kullanım ve teknik desteğe sahip olmak bakımından mevcut eşitsizlikleri nitelendirmektedir (van Dijk, 2006; Polat, 2012). Dijital uçurum, bilgi üretme, iletişim sürecine katılma ve alternatif seslerin duyurulması bağlamında demokratik anlamda da bir uçurum yaratmaktadır (Yıldız, 2010; Polat, 2012; Shirazi, 2008; Norris, 2001). Bu çerçevede, yeni medyanın cinsiyet bakımından eşitsizlikleri barındıran bir alan olduğu ve iletişim sürecine katılanların çoğunlukla sosyo-ekonomik durumu iyi olan, eğitilmiş erkeklerden oluştuğu belirtilmektedir (Jensen, 2014; Ausserhofer & Maireder, 2013; Murthy, 2011). Bu çalışmada da, Twitter’ın eşitsizlikleri ortadan kaldırma konusunda tam anlamıyla bir başarı sağlayamadığı, incelenen durumda, iletişim sürecinde erkeklerin katılımının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, çalışmanın sonuçlarına göre cinsiyet farklılıklarının müzakerenin rasyonel eleştirel niteliğini de olumsuz yönde etkilediğini söylemek mümkündür.

Tartışma konularından ikincisi, Twitter’ın rasyonel eleştirel iletişime katkısıyla ilgilidir. Yeni medyanın akılcı tartışmalara dayanan müzakere olanakları sağladığı vurgulanmaktadır (Losifidis, 2011). Yeni medyada savlara, gerekçelere ve karşılıklı saygıya dayanan müzakerelerin geliştirilebileceği düşünülmektedir (Wright & Street, 2007, s.863; Jensen 2003a; 2003b; Price & Caplella, 2003; Albreth, 2006). Twitter’ın iletişim ve etkileşim olanaklarıyla, eleştirel bir kamusal tartışma alanı yaratma potansiyeline dikkat çekilmektedir (Hsu & Park, 2012). Bu çalışma bağlamında, Twitter’ın rasyonellikle ilgili üslup, savlama ve gerekçelendirme ilkelerinin gelişmesi bakımından belirli bir potansiyele sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca, literatürde sosyal medyada iletişim sürecinde rasyonel ilkelerin gelişmesi ile tanınabilirlik arasında bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir. Buna göre, anonimlik durumu karşılıklı saygı, üslup ve savlamayı olumsuz etkilemektedir (Halpern & Gibbs, 2013; Loveland & Popescu, 2011; Jensen 2003a). Halpern ve Gibbs (2013) Facebook ve YouTube arasında yaptığı karşılaştırmada, sosyal ağlar nedeniyle anonimliğin az olduğu Facebook’ta iletişimin, sosyal ağların önemli olmadığı ve anonimliğin fazla olduğu YouTube’a göre rasyonellik ilkelerine daha uygun olduğunu tespit etmiştir. Bir diğer yaklaşım, anonimliğin kişileri kimliğe bağlı eşitsizliklerden ve dışlanmalardan koruyacağı ve tartışmayı daha eşitlikçi hale getireceği şeklindedir (Wright & Street, 2007, s.863; Jensen 2003a; 2003b; Price & Caplella, 2003; Albreth, 2006). Bu çalışmada, tanınma durumu ile savlama arasında anlamlı bir ilişki tespit edilemezken, gerekçelendirme ve üslup arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Üçüncü tartışma konusu, güç ilişkileri bakımından, Twitter’ın geleneksel siyaset ve medya eliti dışında kalan vatandaşlara ve sosyal gruplara iletişimsel bir güç sağlayıp sağlamadığıyla ilgilidir. Bu güç haberleşme ve iletişim sürecinde kullanıcıların aktif içerik üretme ve yayma potansiyeline bağlanmaktadır. Twitter alternatif, demokratik ve özgür bir iletişim alanı olarak görülmektedir. Özellikle kitle medyasının işlemediği durumlarda, Twitter’ın alternatif bir medya olarak faaliyet gösterdiği vurgulanmaktadır (Grossman, 2009). Twitter’da etkileşime dayanan iletişim kurma olanağı sayesinde geleneksel medyanın ve siyasal elitlerin iletişim sürecindeki hâkimiyetinin ve gündem yaratma bakımından sahip oldukları belirleyici konumun değiştiği belirtilmektedir (D’heer & Verdegem, 2014). Bununla birlikte, Twitter’da siyasal elitlerin ve geleneksel medyanın etkisinin sürdüğü (Ausserhofer & Maireder, 2013), yatay iletişim ağlarının etkili olmadığı ve iletişimin yukarıdan aşağıya

doğru olan merkezi konumunun değişmediği (Fraia & Missaglia, 2014), etkileşimin vatandaşlar arasında değil, daha çok siyasetçiler ve medya elitleri arasında gerçekleştiği (Bruns & Burgess, 2011; D’heer & Verdegem, 2014) şeklinde açıklamalar bulunmaktadır.

Bu çalışmada Twitter’ın farklı özne konumları arasında eklemleme (koalisyon) geliştirme bakımından katkısının sınırlı olduğu, bireysel kullanıcıların iletişim sürecinin ana aktörleri olmakla birlikte, paylaşılan mesajların çoğunlukla retweet şeklinde olduğu ve bireylerin temel kapasitelerinin mesajların yayılması alanında ortaya çıktığı görülmektedir. Az sayıda siyasetçinin tweetlerinin iletişim sürecinde bireyler tarafından yayıldığı ve iletişimin oldukça büyük bir kısmını etkilediği tespit edilmiştir. Etkileşim bakımından da, vatandaşlarla siyasetçiler arasında bir karşılıklık durumunun yani etkileşimin olmadığı, siyasal elitlerin kendi aralarında ve medya arasında karşılıklı ilişki geliştirdiği söylenebilir. Buna karşın siyasetçilerle bireyler arasındaki ilişki siyasetçilerden bireylere doğru tek taraflı bir bilgi akışı şeklindedir. Bu durum, siyasetçilerin ve medyanın bilgiyi elinde tutan ve bilgiyi bireysel kullanıcılar üzerinden yayan bir konumda olduğunu ve bilgi elitini oluşturduğunu göstermektedir.

Güç ilişkileri bakımından, iletişimsel olarak kullanıcıların konumu ile alternatif gündemlerin yayılması ve Twitter’da çoğulculuğun sağlanması durumu yakından ilişkilidir. Twitter alternatif seslerin duyurulması ve ana-akım medyada yer almayan konuların ülke gündemine taşınması bakımından bir alan olarak görülmekle birlikte (Rahimi, 2011; Maireder & Schwarzenegger, 2012; Fenton & Barassi, 2011), Twitter iletişimde siyasetçiler, uzmanlar, gazeteciler ve medyanın bilgi, söylem, haber ve fikir üretme konusunda baskın bir konuma sahip olduğu da (Ausserhofer & Maireder, 2013; D’heer & Verdegem, 2014; Enli & Skogerbo, 2013) belirtilmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, iletişim sürecinde alternatif gündemlerin yer alma oranı yüksek olmamasına rağmen çok düşük de değildir. Dolayısıyla alternatif gündem konusunda bir potansiyelden söz etmek mümkündür. Ayrıca, alternatif gündemlerin oluşumunda ve iletişim sürecinde aktörlerin rolü olduğunu, iletişim sürecine katılma bakımından tweet şekli ve iletişimin biçimi arasında ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre, bireylerin retweet yerine tweet paylaşımları ve bilgiyi yayma sürecinde stratejik tercihlerde bulunmaları halinde alternatif söylemlerin ve gündemlerin Twitter’da daha fazla gelişeceği düşünülebilir. Ayrıca iletişim biçimi bakımından polemik, spekülasyon, eleştiri, talep vd. içeren paylaşımların alternatif gündemlerin gelişiminde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Tartışma noktaları bakımından son olarak, araştırmalarda üzerinde durulan diğer bir konu da sosyal hareketlerde iletişim, haberleşme ve mobilizasyon süreçlerinde Twitter’ın oynadığı rol ve söylem oluşturma, farklı kimliklere sahip olan kişilerin birbirleriyle ilişki kurma ve kendileri dışında bir öteki belirleyerek kendi konumlarını güçlendirme sürecinde Twitter’ın etkisiyle ilgilidir. Bu bağlamda Twitter’a olumlu işlevler atfedildiği gibi (Mungiu-Pippidi & Munteanu, 2009; Theocharis vd., 2015; Himelboim, 2013); Twitter’ın daha çok bireysel-kişisel bir alan olduğu, ortak grup bağları ve derin farklılıklardan ziyade esnek bağlar ve ilişki biçimlerinin katılım biçimini belirlediği de ileri sürülen görüşler arasındadır (Bennett, 2012; Loader, & Marcea, 2012). Bu çalışmada, siyasal eylem ve mücadele sürecini geliştirmeye yönelik içeriklerin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Mücadele bakımından, çok geniş olmayan ağlara sahip olan, farklılaşmaya katkıda bulunmayan, alternatif

gündemler içeren ve sosyal, kültürel, siyasal bağlarıyla ilgili bilgi bulunmayan bireyler tarafından paylaşılan tweetlerde karşı hegemonya mücadelelerine katkı içeren mesajların daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Twitter’da farklılaşma ile mücadele arasında doğrusal bir ilişki bulunmadığı söylenebilir. Buna göre, Twitter’da daha fazla etkileşim ve ortak alanlar yaratılarak mobilizasyonun gelişebileceğini düşünmek mümkündür. Alternatif gündemlerin de bu süreçte pozitif bir etki yarattığı söylenebilir.

Alanyazında, müzakereci ve agonistik demokrasi yaklaşımları çerçevesinde katılım ve iletişim bakımından sağladığı olanaklara bağlı olarak Twitter’ın etkileri üzerinde durulmaktadır. Twitter’ın etkilerine ilişkin görüşlere yön veren temel unsur, yeni medyanın tabandan katılıma imkân tanıyan, geleneksel kamusal alan anlayışının sorunlarını çözmeye açık, çoğulcu bir kamusal alanın yeniden oluşmasını sağlayabileceği düşüncesidir. Bu çalışmada, belirli olanaklar sağlamakla birlikte Twitter’ın siyasal alanı dönüştürecek bir araç ve yeni bir kamusal alan olduğu noktasında çeşitli sınırlılıklar olduğu belirtilmiştir. Bu bakımdan Twitter’ın müzakereci ya da agonistik anlamda bir siyasal katılım için gerekli iletişim olanaklarını sağlayıp sağlayamadığı konusunun tartışmalı bir konu olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada, siyasal iletişim sürecini analiz etmek üzere müzakereci demokrasi ve agonistik demokrasi yaklaşımları çerçevesinde kullanılan kavramsal araçlar Twitter iletişimine uyarlanmış ve Türkiye’de 2014 yılında Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde gerçekleştirilen siyasal iletişim bu iki yaklaşım çerçevesinde incelenmiştir. Bu yöntemsel tercih iki farklı demokrasi perspektifinden yararlanılarak belirli bir sürecin farklı açılardan değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Çalışmanın sonuçlarının, müzakereci demokrasi bağlamında ön plana çıkan eşitlik, katılım ve rasyonel ilkelere dayanan müzakere deneyiminin gerçekleşmesi bakımından Twitter’ın potansiyellerinin ve sınırlarının belirlenmesine katkı sağladığını söylemek mümkündür. Benzer bir katkının, agonistik demokrasi bakımından alternatif söylem geliştirme, gündem yaratma, aktörler arasında etkileşim, çoğulculuk ve karşı hegemonya mücadelelerinin gelişmesi sürecinde Twitter’ın potansiyellerinin ve sınırlarının belirlenmesi çerçevesinde de söz konusu olduğu söylenebilir.

Çalışmanın sonuçları doğrultusunda, Twitter’ın katılımcı siyaset çerçevesinde kullanımına ilişkin bazı öneriler sunmak mümkündür. Twitter müzakereci bir platform olarak değerlendirildiğinde, siyasal katılımın gelişmesi ve iletişimin rasyonel eleştirel müzakere ilkelerine göre biçimlendirilebilmesi için dijital uçurum ve cinsiyet uçurumundan kaynaklanan erişim sorunlarının çözülmesi ve katılım konusunda mevcut koşulların geliştirilmesi önem taşımaktadır. Twitter’ın eğitilmiş erkek kullanıcıların egemen olduğu, bu nedenle ataerkil söylemin yeniden üretildiği bir ortam olmaktan kurtarılmasının hem çoğulculuk hem de müzakerenin rasyonellik ilkelerinin gelişmesi için gerekli olduğu söylenebilir. Bu çerçevede, yeni medya aygıtlarına erişim ve kullanım bakımından var olan cinsiyet eşitsizlikleriyle mücadele edilmesi, yeni medyada hâkim olan dili dönüştürme konusunda bireylerin, sivil toplum örgütlerinin ve kadın siyasetçilerin Twitter’ı aktif bir şekilde kullanarak bu alandaki söylemsel çeşitliliği arttırmasında fayda olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca kadın katılımına ilişkin teşvikler ve Twitter’da siyasal konularla sosyal konular arasında kurulan bağlantılar da kadınların iletişim süreçlerine katılımını arttırmak bakımından etkili olabilir. Bireylerin daha aktif katılım gerçekleştirmeleri, farklı söylemlerin

oluşması ve Twitter’da siyasal iletişimin katılımcı bir şekilde gelişmesine katkı sağlayabilir. Kullanıcılar Twitter’da bilgi üretme, görüş geliştirme ve bunları yayma gücüne sahiptir. Yalnızca başkaları tarafından geliştirilen görüşlerin yayılması bireylerin ya da sosyal grupların kendi söylemlerini geliştirme ve yaymalarının önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Twitter ekonomik, ticari ve siyasi olarak güç ilişkilerinden bağımsız bir alan olmamakla birlikte, bireylere siyasal alana katılma ve kendi hayatlarını ilgilendiren konularda söz sahibi olma konusunda bazı olanaklar sağlamaktadır. Bu olanaklardan yararlanmanın bireylerin Twitter kullanım alışkanlıklarıyla bağlantılı olduğu düşünülebilir. Burada yalnızca içeriklerin tüketimi gerçekleştiğinde, bireylerin özne konumunun arka planda kaldığı görülmektedir. Bu nedenle katılımın artması ve Twitter’ın çok sesli bir ortam haline gelmesiyle, aktörlerin Twitter’da üretilen bilgi ve görüşleri yayma faaliyetinin ötesine geçerek, bilgi üretme ve görüş paylaşma amacıyla bu platformu kullanması arasında bağlantı olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Albrecht, S. (2006). Whose voice is heard in online deliberation? A study of participation and representation in political debates on the internet. *Information, Communication & Society*, 9 (1), 62-82.
- Ampofo, L., Anstead, N. & O’Loughlin, B. (2012). Trust, confidence, credibility. In Brian D. Loader ve Dan Mercea (Eds.), *Social media and democracy* (s. 91-108). Oxon: Routledge.
- Ausserhofer, J. & Maireder, A. (2013). National politics on Twitter. *Information, Communication & Society*, 16 (3), 291-314.
- Benhabib, S. (1999). Müzakereci demokratik meşruiyet modeline doğru. In Seyla Benhabib (Ed.). *Demokrasi ve farklılık* (s.101-139). (Zeynep Gürata ve Cem Gürsel, Çev.) İstanbul: Demokrasi Kitaplığı. (Orjinal Basım Yılı: 1996)
- Bennett W. L. & Segerberg, A. (2012). Digital media and the personalization of collective action. In B. D. Loader ve D. Marcea (Eds.) *Social media and democracy* (s. 13-38). Routledge: New York.
- Bennett, W. L. (2012). The personalization of politics: Political identity, social media, and changing patterns of participation. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 644 (20).
- Bruns, A. & Burgess, J. E. (2011). ‘#Ausvotes: how Twitter covered the 2010 Australian Federal Election. *Communication, Politics and Culture*, 44 (2), 37-56.
- Castells, M. (2013). *Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür – ağ toplumunun yükselişi*, (Ebru Kılıç, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Orjinal Basım Yılı 2000).
- D’heer, E. & Verdegem, P. (2014). An Intermedia understanding of the networked Twitter ecology. In Bogdan Pătruț & Monica Pătruț (Eds.). *Social media in politics: Case studies on the political power of social media* (s. 81-96). Switzerland: Springer.
- Dahlberg L., & Siapera, E. (2007). Tracing radical democracy and the Internet. In L. Dahlberg & E. Siapera (Eds.) *Radical democracy and the Internet* (s. 1-16). New York: Palgrave Macmillan.

- Dahlberg, L. (2007). The Internet and discursive exclusion: From deliberative to agonistic public sphere theory. In L. Dahlberg & E. Siapera (Ed.) *Radical democracy and the Internet* (s. 128-147). New York: Palgrave Macmillan.
- Demirhan, K. (2017). Yeni medya’da siyasal iletişim sürecinin kavramsallaştırılmasında alternatif modeller: müzakereci ve agonistik demokrasi yaklaşımları. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5 (1), 174-200.
- Dryzek, J. (1990). *Discursive democracy: politics, policy and science*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Enli, G. S. & Skogerbø, E. (2013). Personalized campaigns in party-centred politics. *Information, Communication & Society*, 16 (5), 757-774.
- Fenton, N. & Barassi, V. (2011). Alternative media and social networking sites: The politics of individuation and political participation. *The Communication Review*, 14 (3), 179-196.
- Finlayson, A. (2009). Rhetoric and radical democratic political theory. In A. Little & M. Lloyd (Ed.). *The politics of radical democracy* (s.13-32). UK: Edinburgh University Press.
- Fraia, G. D. & Missaglia, C. (2014). The use of Twitter in 2013 Italian political election. In B. Pătruț & M. Pătruț (Eds.). *Social media in politics: Case studies on the political power of social media* (s. 63-80). Switzerland: Springer.
- Fraser, N. (2004). Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek: Gerçekte Varolan Demokrasinin Eleştirisine Bir Katkı. Meral Özbek (Ed.). *Kamusal Alan* (s. 103-132). İstanbul: Hil Yayın.
- Gimmler, A. (2001). Deliberative democracy, the public sphere and the Internet. *Philosophy Social Criticism*, 27 (4), 21-39.
- Gladwell, M., (2010). Small change: Why the revolution will not be tweeted. Twitter, Facebook, and Social activism. *The New Yorker* 86 (30), 42-9.
- Grossman, L. (2009). Iran protests: Twitter, the medium of the movement time. Retrieved April 4, 2015 from <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1905125,00.html>
- Habermas, J. (1990). *Moral consciousness and communicative action*. USA: Massachusetts Institute of Technology.
- Habermas, J. (1997). Popular Sovereignty as Procedure. In J. Bohman & W. Rehg (Ed.). *Deliberative democracy: Essays on reason and politics* (s. 35-66). USA: Massachusetts Institute of Technology.
- Habermas, J. (1999). Demokrasinin üç normatif modeli. In S. Benhabib (Ed.). *Demokrasi ve farklılık* (s. 37-50). (Zeynep Gürata ve Cem Gürsel, Çev.). İstanbul: Demokrasi Kitaplığı. (Orijinal Basım Yılı: 1996)
- Habermas, J. (2010). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*. (Tanıl Bora ve Mithat Sancar, Çev.). İstanbul: İletişim. (Orijinal Basım Yılı 1962)
- Halpern, D., & Gibbs, J. L. (2013). Social media as a catalyst for online deliberation? Exploring the affordances of Facebook and YouTube for political expression. *Computers in Human Behavior*, 29, 1159-1168.
- Held, D. (2006). *Models of democracy*. Cambridge: Polity Press.

- Himelboim, I., McCreery, S. & Smith, M. (2013). Birds of a feather tweet together: Integrating network and content analyses to examine cross-ideology exposure on Twitter. *Journal of Computer-Mediated Communication* 18, 154–174
- Hong, S. & Nadler, D. (2012). Which candidates do the public discuss online in an election campaign? The use of social media by 2012 presidential candidates and its impact on candidate salience. *Government Information Quarterly*, 29 (4), 455–461.
- Hsu, C. & Park, H. W. (2012). Mapping online social networks of Korean politicians. *Government Information Quarterly* 29, 169–181.
- Jensen, J. L. (2003a). Public Spheres on the Internet: Anarchic or Government-Sponsored – A Comparison. *Scandinavian Political Studies*, 26 (4), 349-74.
- Jensen, J. L. (2003b). Virtual democratic dialogue? Bringing together citizens and politicians, *Information Polity* 8, 29–47.
- Jensen, J. L. (2014). Online deliberation and beyond? A time-based and comparative study of Danish political debates online. *MedieKultur* 56, 23-43.
- Knight, J. & Johnson, J. (1997). What sort of equality does deliberative democracy require?, In James Bohman ve William Rehg (Ed.). *Deliberative democracy: Essays on reason and politics* (s. 279-320). USA: Massachusetts Institute of Technology.
- Laclau, E. & Mouffe C. (2012). *Hegemony ve sosyalist strateji*. (A. Kardam, Çev.). İstanbul. İletişim. (Orijinal Basım Yılı 1985)
- Lloyd, M. & Little A. (2009). Introduction. In Adrian Little & Moya Lloyd (Ed.). *The politics of radical democracy* (s. 1-12). UK: Edinburgh University Press.
- Loader, B. D. & Marcea, D. (2012). Networking democracy? Social Media innovations in participatory politics. In Brian D. Loader & Dan Mercea (Ed.). *Social Media and Democracy* (s. 1-10). Routledge: USA.
- Losifidis, P. (2011). The public sphere, social networks and public service media. *Information, Communication & Society*, 14 (5), 619-637.
- Loveland, M. T. & Popescu D. (2011). Democracy on the web. *Information, Communication & Society*, 14 (5), 684-703
- Maireder, A. & Schwarzenegger, C. (2012). A Movement of connected individuals. *Information, Communication & Society*, 15 (2), 171-195.
- Mouffe C. (2001). *Demokratik Paradoks*. (A. C. Aşkın, Çev.) Epos: Ankara. (Orijinal Basım Yılı 2000)
- Mouffe C. (2005). For an agonistic public sphere. In L. Tonder & L. Thomassen (Ed.). *Radical democracy* (s. 123-132). Manchester: Manchester University.
- Mouffe, C. (2010). *Siyasal üzerine* (M. Ratip, Çev.). İstanbul: İletişim. (Orijinal Basım Yılı 2005)
- Morozov, E. (2009). Think again: Twitter. Foreignpolicy. Retrieved October 23, 2014 from http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/08/06/think_again_twitter
- Mungiu-Pippidi, A. & Munteanu, I. (2009). Moldova's "twitter revolution". *Journal of Democracy* 20 (3).

- Murru, M. F. (2009). New media – new public spheres? An analysis of online shared spaces becoming public agoras. In N. Carpentier, T. Olsson & E. Sundin (Eds.). *Communicative Approaches to Politics and Ethics in Europe* (s.141–153). Estonia: Tartu University Press.
- Murthy, D. (2013). *Twitter: Social communication in the twitter age*. UK: Polity.
- Norris, P. (2001). *Digital divide: Civic engagement, information poverty, and the Internet worldwide*. USA: Cambridge.
- Polat, R. K. (2012). Digital exclusion in Turkey: A policy perspective. *Government Information Quarterly* 29, 589–596.
- Price V. & Capella J. N (2003). Online deliberation and its influence: The electronic dialogue project in campaign 2000. *IT & Society* (1), 303-328
- Rahimi, B. (2011). The agonistic social media: Cyberspace in the formation of dissent and consolidation of state power in postelection Iran. *The Communication Review*, 14 (3), 158-178.
- Shirazi, F. (2008). The Contribution of ICT to freedom and democracy: An Empirical analysis of archival data on the middle east, *The Electronic Journal on Information Systems in Developing Countries* 35.
- Simons, J. (2005). The radical democratic possibilities of popular culture. In L. Tonder & L. Thomassen (Ed.). *Radical democracy* (s. 149-166). Manchester: Manchester University.
- Small, T. A. (2012). What the hashtag? A Content analysis of canadian politics on Twitter. In Brian D. Loader & Dan Mercea (Ed.). *Social media and democracy* (s. 109-128). New York: Routledge.
- Smith, A. M. (1998). *Laclau and Mouffe the Radical Demeocratic Imaginary*. London: Routledge.
- Stalker, G. J. & Wood, L. J. (2013). Reaching beyond the net: Political circuits and participation in toronto's g20 protests. *Social Movement Studies: Journal of Social, Cultural and Political Protest*, 12(2), 178-198.
- Theocharisa, Y., Loweb, W., van Dethc, J. W. & García-Albaceted, G. (2014). Using Twitter to mobilize protest action: online mobilization patterns and action repertoires in the Occupy Wall Street, Indignados, and Aganaktismenoi movements. *Information, Communication & Society*, 18(2), 202-220.
- van Dijk, J. (2006). *The Network society: Social aspects of new media*. London: Sage.
- Woo-Young, C. (2005). Online civic participation, and political empowerment: online media and public opinion formation in Korea. *Media, Culture & Society*, 27, 925-935.
- Wright, S. & Street, J. (2007). Democracy, deliberation and design: the case of online discussion forums. *New Media Society* 9.
- Yıldız, M. (2010). Digital divide in Turkey: A General Assessment. In Enrico Ferro, Yogesh K. Dwivedi, J. R. Gil-Garcia & M. D. Williams (Eds.). *Handbook of research on overcoming digital divides: Constructing an equitable and competitive information society*. New York: Information Science Reference.
- Young, I. M. (1999). İletişim ve öteki: Müzakereci demokrasinin ötesinde. In Seyla Benhabib (Ed.). *Demokrasi ve Farklılık* (s. 174 - 196). (Z. Gürata & C. Gürsel, Çev.). İstanbul: Demokrasi Kitaplığı. (Orijinal Basım Yılı 1996).

Ek 1: Müzakereci Demokrasi Kategorileri İçin Açıklamalar

Kod	Açıklama ve Tweet Örnekleri
Cinsiyet	Kadın, erkek ya da cinsiyet bilinmiyor alt kategorilerinden oluşmaktadır. Cinsiyetin belirlenimi açıklık/tanınabilirlik kategorisiyle bağlantılı olarak gerçekleşmektedir. Örneğin “zuhal a..... d.....” isimli kullanıcı kadın kategorisinde kodlanmaktadır. “yılmaz” isimli kullanıcı ise cinsiyet bakımından erkek kategorisinde kodlanmaktadır. “YER_SUB” isimli kullanıcı cinsiyeti bilinmiyor şeklinde kodlanmaktadır.
Tanınabilirlik Açık	Kullanıcı adı ve soyadının belirlenebildiği durumda kodlanmaktadır. Örneğin “zuhal a.... d....” isimli kullanıcının soyadı bu çalışmada aktarılmamasına rağmen Twitter’da açıkça belirtilmiştir. Bu kullanıcı tanınabilirlik bakımından açık kategorisinde kodlanmaktadır.
Kısmen açık	Kullanıcı adının açık olduğu ve cinsiyet tahminin yapılabildiği durumlarda kodlanmaktadır. Örneğin, “yılmaz” isimli kullanıcı cinsiyet bakımından erkek kategorisinde kodlanabildiği için tanınma bakımından kısmen açık kategorisinde yer almaktadır.
Anonim	Kullanıcıya ilişkin hiçbir bilginin elde edilemediği durumlarda kodlanmaktadır. “YER_SUB” isimli kullanıcı anonim olarak kodlanmaktadır.
Üslup bakımından kabul edilebilirlik	Kabul edilemez olarak kodlanan tweetlerin dışındaki mesajların tamamı kabul edilebilir olarak değerlendirilmektedir.
Üslup bakımından kabul edilemezlik	Alaycı, küçük düşürücü ifadeler, beddua, nefret, hakaret, küfür, kişileri belirli bir ideolojik ya da sosyal grubun temsilcisi veya üyesiymiş gibi nitelendirme veya mimleme durumunda kodlanmaktadır.
Savlama	Herhangi bir iddia, sav durumunda değerlendirilmektedir. Akılcı olmayan bir iddia, açıklama dikkate alınmamaktadır. Örnek: “#BedenEgitimine5000AtamaHaktır olimpiyatları uzaktan izlemek değil katılmak istiyoruz @suatkilic @BakanAkifKilic @RT_Erdogan @Yusuf__Tekin”
Dışsal Gerekçelendirme	Herhangi bir iddianın kendisini destekleyen bir dış bilgi kaynağına bağlantı ile aktarılması durumunda kodlanmaktadır. Örnek: “@S_Celebi @profdrihsanoglu na taşeron işçilerin desteğini artırmak için gündem yapmasını beklediğimiz konu http://t.co/Y4oJhhXJK4 ”
Mantıksal Tutarlılık	Herhangi bir iddianın mantıksal açıklamalarla gerekçelendirildiği durumlarda kodlanmaktadır. Örnek: “#BedenEgitimine5000AtamaHaktır olimpiyatları uzaktan izlemek değil katılmak istiyoruz @suatkilic @BakanAkifKilic @RT_Erdogan @Yusuf__Tekin”
Gerekçesizlik	Herhangi bir iddianın dışsal ya da mantıksal temellerle gerekçelendirilememesi durumunda söz konusu olmaktadır. Örnek: “RT @profdrihsanoglu: Hiçbir partiye, diğer partiden daha yakın veya uzak değilim.” “#5binEDEBiyatAtamasiSart @RT_Erdogan @Bakan_NabiAvci @TBMMresmi @Yusuf__Tekin @Salih_Kapusuz”
Savlama Bulunmuyor	Herhangi bir iddia ya da savın olmadığı tweetler bu bağlamda değerlendirilmektedir. Örnek: “RT @drhaluksavas: @profdrihsanoglu şu

an Hatay’da konuşuyor. Çok sayıda TV canlı yayınlıyor...”

Retweet	Orijinal tweetler dışında, bir başka kullanıcıdan gelen tweetin yönlendirilmesi durumunda dikkate alınmaktadır.
Sosyal Ağ Düzeyi	Takipçi sayısı dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Kullanıcıların takipçi sayısı aralıkları 0-100; 101-1000; 1001-5000 ve 5000+ olarak kodlanmaktadır.

Ek 2. Agonistik Demokrasi Kategorileri İçin Açıklamalar

Kod	Açıklama ve Tweet Örnekleri
Bireyler 1	Kullanıcıların herhangi bir kültürel, sosyal ya da siyasal grupla ilgili sembol, sözcük vb. kullanıcı profillerinde kullanmaları durumunda bu kodlama yapılmıştır. Örnek: Galatasaraylı olduğunu belirten bir sembol ya da Gezi hareketini destekleyen kişilerin kullandığı “çapulcu” rumuzu ya da bir siyasi partinin kısaltmasıyla birlikte geçen isimler: “galatasaraylıyızbiz”, “CapulCapulcugiller”, “Gülümser#AKEKİP”
Bireyler 2	Bireylerin profillerinde sosyal, kültürel ya da siyasi bağlarıyla ilgili herhangi bir sembol, sözcük vs. bulunmadığı durumda kodlanmıştır. Örnek kullanıcı adı: “Nezihe”, “Mustafa”, “KmlMrtGlr” ...
Sosyal veya Kültürel Gruplar	Profilinde herhangi bir sosyal ya da kültürel grubun adı (insan hakları, hayvan hakları, çevreci, feminist, kimlik hareketleri vb.) kullanıldığı durumda kodlanmıştır. Örnek kullanıcı adı: “hayvankurtulusu”
Sivil Toplum Örgütleri	Profilinde sivil toplum örgütü ismi olduğu durumda kodlanmıştır. Örnek kullanıcı adı: “DÖVDER” (Dövizzedeler Derneği)
Siyasal Kuruluşlar ve Örgütler	Profilinde siyasi parti ve kuruluşların ismi olduğu durumda kodlanmıştır. Örnek kullanıcı adı: “Sarıyer HDP”
Siyasetçiler / Adaylar	Parti başkanları, milletvekilleri, cumhurbaşkanlığına aday olan siyasetçiler vb. bu kapsamda kodlanmıştır. Örnek kullanıcı adı: “Ekmeleddin İhsanoğlu”
Medya ve Haber Kuruluşları	Geleneksel medya organları, haber kanalları, internet üzerinden yayın yapan medya ve haber kanalları, gazeteciler bu kapsamda kodlanmıştır. Örnek kullanıcı adı: “Albayrak Gazetesi”
Takipçi Sayısı Düzeyleri	Twitter kullanıcılarının takipçi sayısı aralıkları 0-100; 101-1000; 1001-5000 ve 5001+ olarak belirlenmektedir.
Tweeti Retweet yapılan aktörler	Tweeti daha fazla retweet yapılan aktörlerin tespiti. Örnek tweet metni içerisinde “RT @RT_Erdogan.” veya “RT @profdrhsanoglu:....” ifadeleri bulunuyorsa burada siyasetçilerin tweetlerinin bir kullanıcı tarafından retweet yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu kullanıcılar bireyler, gruplar, STK’lar, siyasetçiler, siyasal kuruluşlar ve medya kuruluşlarıdır.
Manifesto, Destek, Partizanlık, Retorik, Propaganda, Ajitasyon	Bir adayın seçime ilişkin programını duyurması, kişiler tarafından desteklenmesi, bir siyasi konunun aşırı bir biçimde sahiplenilmesi, insanları etkilemeye dönük slogan ya da açıklamalar durumunda kodlanmaktadır. Örnek: “SAYILI SAATLER KALA DESTEGE DEVAM #EkmeleddinEkmeleddin @profdrhsanoglu”

Polemik, spekülasyon, provokasyon, eleştiri, talepler.	Karşılıklı çatışma yaratmaya yönelik ifadeler, olaylar hakkında farklı açılardan fikir yürütme, tahrik edici ifadeler, eleştiri ve talepler bu bağlamda kodlanmaktadır. Örnek: “RT @Kndmeyni1BENIzm: Öğretmenler yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. Tabi ATANIRSANIZ#85binatamaistiyoruz @RT_Erdogan”
Duygu içeren ifadeler ve argo ifadeler	Kızgınlık, üzüntü, mutluluk, mutsuzluk, şaşkınlık, özlem, heyecan, tutku, umut, dua vb. ifadeleri ve argo ifadeler bu bağlamda kodlanmaktadır. Örnek: “Oy verirken Kendimi hiç bu kadar heyecanlı hissetmemiştim. bize öyle bir umut verdin ki iyi ki varsın @hdpdemirtas #OyumDemirtasa #Demirtas”
Antagonistik	Nefret, tehdit, küfür, ağır hakaret içeren ifadeler bu bağlamda değerlendirilmektedir.
Süreç Dışı	Herhangi bir iletişim sürecine dahil olmayan tweetler kodlanmıştır.
Gruplar, örgütler, toplumsal kesimler arasında farklılaşma ve ayrılığı derinleştirme	Adaylar, hedef kitleleri, topluluklar, sosyal veya kültürel gruplar vb. arasında karşıtlıkların kurulması ve karşılaştırmalar, biz onlar ayrımı, belirli grup ya da bireylerin kendilerine özgü bazı ayrıcalıklara sahip olduğu fikri, belirli bir bölge ya da şehri belirli bir ideoloji ya da siyasal konumun temsilcisi olarak açıklamak, belirli bir kesime ait özellikleri bütün bir topluluk ya da toplumun özellikleri olarak açıklamak, belirli bir grubun belirli bir siyasal adaya yönelik desteği, belirli bir adayın herhangi bir kültürel, dinsel ya da etnik topluluğun temsilcisi olarak açıklayan ifadeler, herhangi bir grubun küçümsenmesi bu kapsamda değerlendirilmektedir.
Karşı-Hegemonya mücadeleleri	Demokratik söylemi geliştirmeye yönelik eşitlik, özgürlük, katılım, şeffaflık, hesapverebilirlik taleplerinin yer aldığı görüşlerin paylaşımı, farkındalık yaratma, söylemlere katkı ve eylem çağırısı bu bağlamda değerlendirilmiştir. Örnek: “RT @yildiz_...: Toplum hassasiyetlerinin öldürdüğü #LGBTİ ler nölacak @profdrhsanoglu ? Hassasiyetler haklardan mühim midir? http://t.co/f...”
Tepkisel (Statükocu) Hareketler	Mücadelelere karşı ataerkil, gelenekçi, aşırı milliyetçi görüşlerin yer aldığı ifadeler, hareket, söylem ve farklı siyasal katılım biçimleri bu bağlamda kodlanmıştır. Örnek: “@profdrhsanoglu Kadınların NaMahrem içinde gülmesi sakıncalıdır. Davet anlamına gelir.”
Ana Konuyla bağlantılı olmayan alternatif gündem ve konular	İçerisinde cumhurbaşkanlığı, seçim, adaylık, adayların isimleri, oy kelimelerinin geçmediği ve farklı etiketleri olan ve alternatif konuları gündeme getiren tweetler bu bağlamda kodlanmıştır. Örnek: “@hdpdemirtas #Meb10BinAtamaSinifa dogudaki sinif ogretmeni ihtiyacni esiniz sinif ogrt. oldugu ve dogulu oldugunuz icin en iyi siz bilirsiniz”